Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 228 (11125) | 1979 чылдың сентябрь 30, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ХӨВЕҢЧИЛЕР СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН

Азербайджан ССР-ниң көдээ ажыл-ишчилери күүнеге хөвең садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин күүседипкен. Белеткел пунктуларынга 600 муң ажыг тонна хөвеңни чедирген.

— Бо чылын хөвең ажаап алыышкыны хөй-хөй көргүзүглер талазы-биле тергиин болган— деп, республиканың көдээ ажыл-агый министри М. Асиеров СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Мынча хөй хөвеңни Азербайджандан чурт кажан-даа ап көрбээн, а ажаап алыышкынның темпилери адырның бүгү твегүзүнде эң бедик болган. Колхозтардан болгаш совхозтардан бүгү хөвеңни белеткелчилер бирги сорттуу кылдыр хүлээп алган.

Азербайджанның хөвең ажылы черни мелиорастаар, хөвеңни тарып өстүреринің бүгү үечадаларында ажылдарны механизастаар, адырны концентрастаар болгаш специализастаар талазы-биле улуг хемчээлдерлиг ажылдарны боттандырганының ачызында сөөлгү чылдарда оранчок бурунгаарлаан. Тоску болгаш онгу беш чылдар планнарының чылдарында республикага хөвең бүдүрери бүдүн чартык катап көвүдээн, хөвеңниң шынарын бедидер сорулганы комплекстиг шиитпирлеп келген. Ямполчуларның үлегерин ёзугаар хөвеңчилер болгаш сайзырады ажылдаар бүдүрүлгелер ажылдакчылары удур-дедир контрольдажыр база алызында барып тарылгаларның гектарындан-на эң хөй продукцияны чедип алырының дугайында көрсөлерни чарган.

Улуг хемчээлдиг шөлдерге хөвеңниң эрте болгаш хары угда бышканы хөвеңни ажаап алырының болгаш күүнеге садарының темпилерин дүргедеткен. Азербайджанның 20 ажыг районнары хөвең ажаап алыышкынын уламчылавышаан. Хөвеңчилер күүнеге пландан ажыр ам-даа 150 муң тонна бедик сорттуг хөвеңни садарын шиитпирлээн.

(СЭТА).

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМНИ ХАНЫ ӨӨРЕНИР

Даарта политиктиг чырыдыышкынның болгаш экономиктиг өөредилгениң системазынга чаа өөредилге чылы эгелээр. Алдан муң ажыг коммунистер, комсомолчулар болгаш партия кежигүнү эвестер марксисчи-ленинчи теорияны, СЭКП-ниң экономиктиг политиказын массалыы-биле өөренип кириптер.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидериниң дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга хол-баштыр бо өөредилге чылының онзагай байдалдарын өөренип көргеш, партия комитеттери коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң кичээнгейин СЭКП-ниң төвүзүн, марксисчи-ленинчи теорияның кол кезектерин хандыр өөренириниче, СЭКП-ниң идеологтуг ажылының кол айтырыгларынче кичээнгейни угландырган. Партия төвүзүн, философияны болгаш эртемниг коммунизмни өөренир дыңнанчыларның саны бүдүн чартык катап көвүдээр. Марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир 53 школага бо чылдан эгелеп «Делегейни чаартып турар өөредиг» деп курсту өөренир. Чеди муң ажыг коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын болгаш ССРЭ-ниң Конституциязын өөренирин уламчылаар.

Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге системазының чаа өөредилге чылы В. И. Ленинниң төрүттүнгениниң бээр 110 чылынга болгаш СЭКП-ниң XXVI съездизинге белеткел үезинде эртер. Аңаа холбаштыр политиктиг школаларны болгаш семинарларны четчелеп тургаш, партия организациялары В. И. Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын, партияның революсчу-чаартыкчы ажылынга, бүгү делегейниң коммунистиг, ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкининге, коммунизм тургузуушкунунуң чугула айтырыгларынга ленинизмниң салдарын ханы өөренирин чугулага алган.

Ленинчи теоретиктиг салгалга совет кижилериң сонуургалы улуг. Ынчангаш партия, комсомол болгаш экономиктиг өөредилгениң бүгү хевирлериниң баштайгы кичээлдеринге «Ленинизм—бистиң үениң революсчу тугу» деп теманы өөренир, а өөредилге чылын «Ленинниң өндүр хөрээ чурттап база тиилеп турар» деп тема-биле төндүрер. Баштайгы кичээлдерни эрттиреринің методиктиг сүмелери «Политическое самообразование» журналдың сес дугаарында болгаш солунларда парлаттынгылаан.

Политиктиг өөредилгениң дээди звенозунуң дыңнанчылары мурнунда өөренип турганы курстар-биле кады «В. И. Ленин биле СЭКП—социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң дугайында», «Амыдыралдың социалистиг хевири» болгаш оон-даа өске айтырыгларны өөренир.

Дыңнанчыларга политиктиг дээди билигни берип турар, СЭКП обкомунуң марксизм-ленинизм университединге 1979—80 өөредилге чылындан эгелеп чаа салбырлар ажыттынар: СЭКП төвүзүү, СЭКП-ниң экономиктиг политиказы. Бот-өөредилгелиг салбырга делегей байдалының тайылбырлакчылары лекторлар бөлүү база ажыттынар.

Политиктиг, экономиктиг өөредилгениң шынары пропагандист кадрларның чогаадыкчы ажылындан, оларның билиг-мергежилиниң деңнелиндан хамаарлыр. Бо өөредилге чылында 2700 пропагандист ажылдаар. Ол дээрге эртикен чылдаазынга деңнээрге ийи чүс кижи өөренип, пропагандистерниң санын, шынарын өөренип көргеш, Кызыл хоорому, СЭКП райкомнары пропагандистерге партия организацияларының шыырак кадрларын киириштирген. Пропагандистерниң 68,4 хуузу коммунистер, а комсомол өөредилгезинде дөрт пропагандистиң үжү коммунист.

Пропагандист ажылды солун утка-шынарлыг чорудуп турарларга Турандан Н. А. Беспалов, Мугур-Аксыдан Б. Д. Салчак, Хову-Аксыдан И. П. Турнеева, Элегестен И. П. Козлов оларны хамаарыштырып болур. Пропаганда ажылынга хөй чылдарда үре-түңнелдиг, кызымак болганы дээш СЭКП обкомунуң доктаалы-биле оларның аттарын «Республиканың дээре пропагандистери» деп Хүндүлел дептериндe киир бижээн.

Дыка хөй партия организациялары пропагандист кадрлар-биле дээштиг ажылды чорудуп турар. Чижээлээрге, СЭКП Улуг-Хем райкому пропагандистери белеткээринің календарь планын кылган. Ол план ёзугаар политшколалар болгаш семинарлар удуртуучулары өөредилге чылының дургузунда СЭКП райкомунуң чанында ай санының семинарынга олуржур, аңаа чугула айтырыгларга лекцияларны дыңнаар, партия, совет ажылдакчылар-биле, бүдүрүлгениң мурнакчылары-биле ужуражыр, арга-дуржулга солчурлар. Мурнакчы дуржулганы нептередиринге пропаганда болгаш агитация килдизи район солунун ажыглап турар.

Пропагандистерниң мергежилин бедидеринге партия чырыдыышкынының кабинеттери улуг рольдуг, олар партия пропагандазының методиктиг төвү болуп турар.

Пропагандистерниң теоретиктиг болгаш методиктиг мергежилин бедидеринче чамдык партия организациялары чедир сагыш салбайн турар. СЭКП Каа-Хем, Өвүр райкомнары пропагандистерни хөвар чыып, дээштиг ажыл чорутпайн турар. Ол-ла районнарның пропаганда болгаш агитация килдистери Политиктиг чырыдыышкын бажыңының организастааны семинарларже улус чорутпайн келген.

Партия аппарадының ажылдакчылары, партия эге организациялары, партком, бюро кежигүннери политшколаларда кичээлдерге удаа-дараа олуржур, пропагандистерниң дилег, негелделеринге дыңнангыр болур ужурлуг.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында совет кижилериң угаан-медерелинге марксисчи-ленинчи мировоззрениени хевирлээри — идеология ажылының өзээ болур деп айытыкан. Ону боттандырып тура, политиктиг чырыдыышкын болгаш экономиктиг билиглериң ажылының системазын тодаргай болдуруп, ону 1979 чылдың улус ажыл-агыйының социалистиг хүлээлгелерин болгаш планнарын чедиишкинниг күүседиринче, ажылчы чоннуң коммунистиг кижизидилгезинче угландыпары чугула.

ЭВЭЭШ-ДААА БОЛЗА, АЖААП АЛЫР

Кызыл районнуң «Кара-Хаак» совхозунуң төвүнден ырак эвесте, күчүлүг Бии-Хемниң солагай талазында, кезек-кезек ногаан дилиндектер бар. Ол болза, ажыл-агыйның капуста олурткан шөлдери-дир. Амгы хүннерде оон ажаалдазы чоруп турар.

Ийи аңгы дилиндекте ийи звено ажылдап турар. Оларның биргизин Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Алевтина Ивановна Немцова, ийигизин Раиса Начыновна Байыр-оол удуртуп турар. Звено бүрүзү тускай участоктуг.

— Бистиң ажылывыс эрте частан эгелээр — деп, Алевтина Ивановна чугаалаашы, өрде чыыл каггылап кааан капусталарже айыткаш, уламчылай-дыр— Бо-дур. Мынчаар улгаткыже чедир хөй-ле күш үнер-дир. Баштай рассадаларга олурткаш, аңаа өстүрүп алгаш, оон соонда бо шөлдерге эккеп, колдууда-ла хол-биле олуртувус. Черни чаъсталдырып суггарар машиналар-биле чайладыр суггарып келген чүве. Ынчалза-даа оон үнүжү ындыг-ла эки эвес болду. Көрүңер даан, улуу-даа бичизи-даа бар.

Звено бо чылын 90 тонна капуста чыып алыр планныг. Олар ам хүлээп алыр пунктуже 56 тоннаны чорутткан. Звено кежигүннери — беш кижи алды гектар дилиндекте олурткан капустаны удур ыгаш-ла, машинага үдүргеш чорудуп турар. Арткан 34 тонна капустаны ажаап ап болурунун аргазы оларда бар. Звенода Мария Ефимовна Климкович, Александра Бүрүкеевна Салчак ышкаш ажыл дээнде амыр-дыжыг билбее, төлептиг ишчилер ажылдап турар.

Бо звено-биле кожа Раиса Байыр-оолга удуртқан ногаажылар ажылдап турар. Звеного 8 гектар черни быжыглаан. Чазын трактор-биле олурткан ийи гектар черниң капустазының дүжүү пат болган. Ынчангаш оны үндүр актылаар ужурга таварышкан. Оон уламындан звено 120 тонна капуста чыып, дужаар планын күүсеткеннин кырында келген. Ынчалза-даа звено арткан капустаны чидириг чок-ажаап алыр дээш бир демниг ажылдап киришкен. Чоокта чаа звенога үш кижи немешкеи. Ам оларның ажылы чоорту шүүдүп бар чыдар. Ында Бегзи Бавыйлаң, Сат Саая, Татьяна Ензук ышкаш ногаажылар — эки ишчилер.

Бо чылын капуста олурткан шөлдерни багай эвес суггарып келген. Ынчалза-даа оон дүжүү чаңгыс аай эвес болган деп үстүде чугаалаадым. Ол дугайын звено удуртукчулары черниң багайынга «шамнап» турар.

Ш. ДОРЖУ.

ЧУРУКТА: капуста ажаалдазы.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ПЛОТИНАНЫ АЖЫР КӨДҮРГЕН

ДИВНОГОРСК. (Красноярск край). Красноярск ГЭС-тиң 120 метр бедик плотиназын ажыр Саян-Шушенск гидроэлектростанцияга 144 тонна деңзилиг үшкү турбинаны чүдүргеи баржаны ажыр көдүреринде судно көдүрүкчүзүнге бир шак четпес үе негетринген.

Турбина бодунуп аян-чоруун барык бир ай бурунгаар «Ленинградтың металлургия заводу» каттыжышкынының ортээлинден «Совет Якутия» теплоходка эгелээн. Ол Соңгу чүктүн беш далайларын таварткаш, Енисейни өрү ийи муң километрни эрткен. Оон оруунга эң кол шаптыктыг чер — Красноярск ГЭС-тиң плотиназы ам эртинген.

Каш-ла хонгаш ону Саян-Шушенск ГЭС-ке эптеп эгелээр. Ол баштайгы тогун Улуг Октябрьның 62 чылынын бүдүүзүнде бээр.

СЭТА-ның корр.

ТАНЫЖЫП ЭГЕЛЭЭН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң республиканың бүгү малчыннарынга, механизаторларынга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа ажылдакчыларынга ниитиниң малының кадагалалын үндезинги-биле экижидер хемчеглер дугайында чагаазын көдээ ажыл-агыйның бүгү ишчилеринге таныштырар ажылдар бо хүннерде Барыын-Хемчик районда калбарган.

Партияның Барыын-Хемчик райкомунуң бюрозу болгаш улус депутаттарының район Совединиң күүскому ук чагааны районнуң ажылчы чоннарынга таныштырар талазы-биле тускай комиссияны тургускан.

Районнуң партия, совет, хөй-ниити активи совхозтарда, фермаларда, бригадаларда, хову турлагларында, звеноларда ажыл-ишчилерге ук чагаанын ужур-утказын тайылбырлап, таныштырып эгелээн. Районнуң 16 малчын бригадаларынга болгаш сүт-бараан фермаларынга чагаа-биле танышкан хуралдар өткен.

* * *

«Шекпээр» совхозтуң механизаторлары болгаш малчыннары партия обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чагаазын деткээннер. Ынчангаш ниитиниң малының камгаладын күштелдирип, оон продуктулуун көвүдедир дээш улам күжениишкиниг ажылдап, хөй-ниитиниң малын самчыгдаар, өөрладыр чоруктар-биле эптеш чок болурун ол хуралдың киржикчилери демдеглээн. Хуралга санал бергеннер чаңгыс-даа баш мал хоратпазын, чаш төлдү бүрүн камгалап алырын, мал чемин хумагалыг чарыгдаарын хүлээнин, кыштаглаашкынга белеткелди бүгү талазы-биле хынамчалыг чорударын саналдаанар.

* * *

Чагаа-биле таныжылга «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая салбырынга болуп өткен. Анда сүт-бараан фермаларының саанчылары чыылган. СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң бирги секретары Ш. П. Буулар районда ниитиниң малының камгалалын экижидер талазы-биле хемчеглериң алдының турарын болгаш ол талазы-биле моон соңгаарны сорулгаларны ферманың ажыл-ишчилеринге таныштырган.

К. МААДЫ.

ЛЕНИНИЗМГЕ ШЫНЧЫ

МОСКВА. (СЭТА). Идейлиг бүзүрелди, чаа ниитилелди тургузар дээш демиселге чүткүлдүг чорукту социализмниң чалыы назыны делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң маадырлыг төвүзүнден, өндүр улуг тудугларда хүн бүрүнүң эрессшудургу ажыл-ижиниде үлегерлеп ап турарлар. Социалистиг чурттарның ажылчы аныяктарының Москвага бурунгу хүн доозулган ужуражышкыны марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеалдарына, ажылчын аңгының алдарлыг чаңчылдарына шынчы чорукту чырыткыландыр көргүскен.

Аныяк ажылчын гвардиясының шүүлгени чалыы назынын күш-ажылчы чедишкининериниң көргүзүү, эп-сеткил каттыштырылгазының болгаш чаңгыс эптиң байырлалы болу берген. Акы-дуңма чурттарның төлээлекчилери экономиктиг социалистиг интеграцияның, аныяк өскениң коммунистиг кижизидилгезинин аажок улуг программазын боттандырарынга киржилгениң дуржулгазын солушкан. Олар бистиң чуртувустуң хоорайларынга, комсомолчу шалыпчы тудугларга чораан, найырал митингилеринге, профессионал мергежил конкурстарынга киришкен.

Аныяктарның коммунистиг эвилелдериниң төлээлекчилери «Коммунизмге өөренир» деп өлүм чок ленинчи чагыны күүседир деп боттарының шиитпирлиг чоруун медеглээннер. Социалистиг чурттарның аныяктарынга хүйтырыгны ужуражышкындан хүлээп алган.

Марксизм-ленинизмниң революсчу тугун аныяк ажылчын гвардия бедик тударын социалистиг дем каттыштырылга чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларынга ужуражышкынының киржиилери дангыраглаан. Кижи төрелгетениин чырыткылыг идеалдары дээш демиселге боттарының хүрээлениин улам сырый каттыштырарынче боттарының үе-чергежилерин — чаа ниитилелдиң тургузуучуларын олар кыйгырган.

ОЛИМПИАДА МУРНУНУҢ СЛЕДУ

ВОЛГОГРАД. (СЭТА-ның корр. М. Бирюкова, В. Трушков). Сентябрь 28-те сураглыг совет спортсменнер — делегей, олимпий оюнларының чемпионнары, даа хөй делегей маргылдаалларының тиилекчилерин волгоградчылар хлеб-дус болгаш чечектерлиг уткааннар. 1980 чылда Лейк-Плэсидке болгаш Москвага эртер ыяшка база чайгы Олимпий оюнларына киржир кандидаттарның чаңгыл болган слёту Маадыр-хоорай Волгоградка үш хүн дургузунда болур.

Спортсменнер, слёттүң хүндүлүг аалчылары Маадырлар аллеязын тавартыр Амы-тынын берген демиселилер шөлүнге келген. Кызыл Царицынының болгаш Сталинград тулчуушкунунуң маадырларынга тураскаал кылдыр кылган обелискиниң чанында хыя турар Мөңге оттуң чанынга фанфарлар слёттүң ажыттынганын медээлеп келген.

СЭКП-ниң Волгоград обкомунуң бирги секретары Л. С. Куличенко, ССРЭ-ниң спорт комитединиң даргазы С. П. Павлов, Сталинград тулчуушкунунуң киржикчизи, Совет Эвилелиниң Маадыры А. М. Овчаров чыылганнарга байыр чедирип, чүве чугаалаанар.

Мөңге оттуң чанынга хүндүлүг танымылга Волгоградтың комсомолчулары-биле кады сураглыг спортсменнер турушканнар. Слёттүң киржикчилери Мөңге отка чечектер салганнар.

Байырлыг кежээге дайынның болгаш куш-ажылдың хоочуннары олимпиадага киржирлерге совет спорттуң аалдарын белин-биле тударының чагыларын тыныскан Царицынының — Сталинградтың — Волгоградтың маадырларының тугун одарга дамчыдып берген.

ХАЛАС ХҮННЕР ЭРТТИРБЕЙН

Кыштаглаашкынга белеткел

Ниитиниң малын кыштан хүр ажырарының магадылалы — кыштаглаашкынга бүгү талазы-биле хынамчалыг белеткениң алыры. Ам малчыннарның болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң мурнунда турун турар кол сорулга — мал кыштадыр кажаахораанның септелгезин бүрүн доозуп, малга четчир чемин коданнарже өөртүп, онгачаларны, суг кудар досказарларны бүрүн четчелеп алыры болур.

Бай-Тайга районнуң «Тээлиг» совхозунуң дирекциязы, нида партком кыштаглаашкынга белеткел дугайында айтырыгны сентябрь айның эгезинде бүгү специалистернин каттышкан хуралынга чугаалажып көргеш, бо талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылгаш, боттандырып турар. Малчыннар боттарының кыштагларында кажаларының, чурттаар бажыңнарының септелгезин кылып, сиген болгаш саваңны өөртүп, өдекти бөлүп ап турарлар. Совхозкыштаглар септээр үш звенону тургускан. Оон аңгыла малдың уксаазының, хар-назының аайы-биле үзүлделерни база катап шыңгыы чоруткан. Күрүнеге садар малды аңгы тургузуп, аңаа немелде чем бээрин организастаан. Мал ажылында чамдык ээ-харыысалга чок малчыннар-биле тускай чугаалажып, ажылжин таарыштыр тургузуп турар. Ниитизи-биле совхозта шээр мал 66 коданга, а бода мал дөрт кодан черге кыштаар.

Кыштаглаашкынга белеткел талазы-биле чугаа болгандан бээр барык бир ай чедип турар, ынчалза-даа кылдынып турар ажылдарның темпизи совхозта ам-даа оожум, планхемчеглерде көрдүнген чүүлдер чедир кылдынайн турар.

Совхозтуң Кызыл-Даг салбырында 42 кодан хой, өшкү болгаш 150 ажыг бода мал кыштаар. Ам малчыннарның кыштагларынга 300 ажыг тонна сиген, саваңны чедирген. Капитал септелгезин кылыр ийи кажаа амга дээр септеттинмээн. Кыштаглар септээр ийи звенону тургускан болзадаа, олар ам-даа септелгеже кирбейн, өске ажылдарда ажылдап турар. Салбырда курлавыр кыштаглар чок. Малчыннарның чамдызы амга дээр чогум кажа кыштаарын билбес. Чамдык кадарчылар сиген кезип алыр планын күүсеттээн, ол хиреде ам кезип ап болур көк сула, саваң бөлүп алырынче хаара туттунмаан. Өшкү бригадазында 20 кадарчылдан чүгле 4 кадарчы сиген кезер планын күүсеткен. Салбырның малчыннарында бир бергеден турар чүве дус төнгени болур. Үр үениң иштинде дус эккеп дүжүргүнмээн. Моңу дарый өөртүрү чугула.

Найырал салбырда 21 кодан хой болгаш инектиң бир фермазы бар. Мында амга чедир үш кыштаг септеттинмээн. Оларның кырый солуур, ханазын септээр дээш ажыл-ла хой. Кыштаглар септээри-биле тургускан звено ам-даа ажылдап эгелеввээн. Кадарчылар чурттаар он бажыңның чедиинге мүн-не улус чурттап болур. Салбырның Шатта кыштагларында ийи бажыңны, бир чунар-бажыны улус оорлап чүдүрүп алгаш баргаа. Малчыннарда бар 200 ажыг онгачаның, суг кудар 21 досказарның чамдызын септепселиир. Салбырга бо чылын үш чаа кажаа туткан, ол ам-даа хүлээттинмээн. Кажаларының эжиктери чедир кылдынмаан, кадарчылар чурттаар бажыңнар туттунмаан.

Кышкы үеде хой кажаазының аксынга серп кылып алыры дыка ажыктыг. Салбырның хойжуларында чүгле үш кадарчының кажаазының аксында ындыг серп бар. Моңу бөза кылдыртыры чугула.

Совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазының коллективи бо чылын күүнеге сүт садар планын ноябрь 7-ниң бетинде күүседирин хүлээнгеш, күжениишкиниг ажылдап турар. Фермада беш саанчы онгу беш чылдың планын күүседир чоокшулаан.

Районда болгаш совхозта чаңгыс улуг ферманы кышка белеткели ам-даа доозулбаан. Септелгеен ферманың коллективи болу кылып, инек турар бир чадагай кажааны, силос онгарының кажазын тудуп дооскан, инек кажааларынын соңгаларын шилдеп, септээн.

Оон-биле кады ферманың ажылдакчылары боттарының чурттаар бажыңнарының септелгезин чорудун турар.

Бо чылын фермага 200 инек кирер механизастаан чаа кажаны ажыглалга кирер ужурлуг турган. Ону тудуп турар № 741 КМК-ның буруузу-биле ол кажаа бо чылын ажыглалга кирери бергедээн. Мында ам-даа кылыр ажылдар хөй, чедир эккелбээн дерег-херекседдер бар болуп турар. Ам фермада саар 80 хире инектиң кирер, баглаар черн чок. Немелде кажаа тудар бе азы кажааны улгатырар бе дээрзин билдиримес.

Ол ышкаш чамдык эрги кажааларның эжиктери мынчага чедир септеттинмээн, моңу кылыр материал база чок болуп турар. Фермада клубту, яслини база септээр ужурлуг. Бо ажыл материал, ажылчын күжү чедишпезин-биле база чорувайн турар. Бо талазы-биле совхозтан азы район төвүнден шефке алган организациялар боттут дузаны чедирери чугула.

Ниитизи-биле совхозта кыштаглаашкынга уткуштур чорудар ажылдар ам-даа бар-дыр. Моңу дүргедедири-биле кыштаглар септээр звеноларны өске ажылдардан хостаан, боже киирер, малчыннарның боттарын шефке киириштирип турган, чедир кылдынмаан чүүлдерни кылып алырынче организастаар херек. Ол ышкаш тудуг материалдары-биле, машина техника-биле хандырары чугула.

Хар Бай-Тайганың эдээнче кыр чаан, кыштың тыныжы чоокшулап олурар. Халас хүннер эрттирбейн, кышка бүгү талалыг, ылавылап белеткеннин алыры малчын бүрүзүнүң, мал ажылының тускай эртемниглериниң кол хүлээлгези.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» тускай корр.

Бөгүн—Машина тудукчузунуң

х у н у

ТОЛЬЯТТИ. Волганың автомобиль заводу— ССРЭ-де чиик автомобильдер бүдүрер улуг бүдүрүлге. Ол тургустунгандан бээр ам-даа он чыл четпээн. Оон чылда 220 муң машинз үндүрер бирги эзлчээ 1971 чылдың март айда ажыглалга кирген.

ВАЗ маркалыг машиналарны делегейниң чурттары, ылаңгыя социалистиг кады ажылдажылганың чурттары нүзелдиибиле садып ап турар.

Хереглекчилерниң негелдези өскен, ынчангаш машиналарны бүдүрерин чылдың-на көвүдедип турар.

ЧУРУКТА: Волганың автозаводунуң продукциязы: «Нива» деп бөлүк машиналар.

СЭТА-ның фотохроникасы.

Даарта политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге чылы эгелээр

СОРУЛГАЗЫ, НЕГЕЛДЕЗИ УЛУГ

Эрткен 1978—79 өөредилге чылында политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң бүгү хевирлеринге 1953 кижи өөренип турган. Оларның иштинден 471 кижи коммунистер. Өөредилге чылында 44 эге, 10 ортумак, 26 экономиктиг школа программазын чедиштиниг дооскан. Ол ышкаш комсомолчу-аныяктарның коммунистиг күш-ажылдың 17 школаларынга 1551 комсомолчулар болгаш аныяктар өөренип кыштаан. Комсомол өөредилгезинге пропагандистерниң хөй чизи коммунистер турган. Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң үеднишкинге болуру эрткен өөредилге чылының төнчүзүнде кылып чоруткан четчеленгешкиниң кол хамаржыр. «Чодураа» совхоз (партком секретары С. С. Оюн), Самагалдайның районнар аразында «Сельхозтехника» каттыжышкыны (парторг В. Д. Шойдак), Самагалдай ортумак школазы (партбюро секретары Е. Д. Чындыгыр) өскелерден дээре белеткенгеш, мактаткан.

Кандыг-даа теманы ажыл-херек, амыдырал-биле холбаарга, бүдүрүлгениң планныг онаалданы ай, квартал айны-биле күүседиринге улуг салдарлыг болуп турар. Чижээлээргe, пропагандист Д. О. Бартан районнуң амыдырал хандырылга комбинадының коллективинге «Сайзыраныг социализмниң Конституциязы» деп курсту өөредип турган, ажыл-амыдыралды, мурнакчы дуржулганы ажыглап келген. Ол коллективте бодунуң дынакчыларының социалистиг хүлээлгезин күүсеткен турарын чедип алыр дээш контрольлу тургускан. Оон түнелинде дынакчыларның аразында бүдүрүлгениң мурнакчылары илереп келген. Быжыкчы З. Ч. Сыват 1 класстың мастери болган.

Малчыннар ортузунга зооветеринарлыг өөредилгениң дээштинин чедип алыр сорулгабиле районнуң ажыл-агыйларының директорлары, кол специалистери чогуур хемчегдерни ап келген. Теоретиктиг материалдарны кижилерниң угаан-медерелинге киир, ханы сайгарын турарга, дынакчылар ону практикага ажыглаг болур апаар. Түнелинде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедип, продукцияның бот-үнезин чингээрин түнел кичээлдер көргүскен.

1979—80 өөредилге чылында районнуң партия организациялары партия чырыдышкынының системазын чаа өөредилге чылынга эки белеткелдиг болдурар дээш пропагандистерниң семинарын районга 2 катап эрттирген. Чаа өөредилге чылында ажылдаар 215 пропагандистерниң 173-ү коммунистер. Бо чылын 32 эге, 23 ортумак, 27 экономиктиг билиглериниң школалары болгаш сес теоретиктиг семинарлар, коммунистиг күш-ажылдың 3 школалары ажылдаар. Дынакчыларның нинти саны 2008 кижи чедир өзер.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам эки-жидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестериниң политиктиг база ажылчы чонуң экономиктиг өөредилгезин эки-жидер талазы-биле районнуң партия организациялары чаа өөредилге чылында дээштиг хемчегдерни ап чорудар сорулгазы улуг.

М. ТИРЧИН.
Тес-Хем район.

МАЛЧЫННАР ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Чаа өөредилге чылында партия, комсомол болгаш экономиктиг өөредилгелерден ангыда СЭКП Кызыл райкому малчыннарның экономиктиг, зооветеринарлыг өөредилгезинче кичээнгейни күштелдирер. Районнуң ажыл-агыйларындан «Х Улуг хурал» совхозтуң парткому (секретары Т. Намчылак) өөредилгени бедик деңнелге организастап, ыраккы кыштагларда малчыннарның өөредилгезин болук-болуктеп эрттирерин практикалап келген.

Бо өөредилге чылы СЭКП-ниң XXV съездизиниң ажылдап кылганы чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң программазын боттандырары дээш, В. И. Ленинниң төрүттүнгениннден бээр 110 чылын төлептиг уткууру дээш бүгү чонуң күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнде өртер. Ынчангаш малчыннар өөредилгезинге кол черни В. И. Ленинниң допчу намдарынга, оон ажыл-чорудулгазынга, партия төөгүзүнге холбашкан айтырыглар эзлээр. Экономиктиг өөредилгениң сезен школаларынга 2030 кижи чаа өөредилге чылында өөренир, оларның аразында малчыннар эвээш эвес. Малчыннар өөредилгезинин пропагандистеринге ажыл-агыйларның тускай эртемниглерин колдаары быжыглаан.

Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң бүгү хевирлеринге 187 пропагандист ажылдаар. Олар өөредилге чылының бүдүүзүнде белеткелди ап, семинарларга шупту киришкен.

О. КЫРГЫС.
Кызыл район.

Мал ажылы—шалыпчы фронт

СПАССКИДЕ СҮТ КОМПЛЕКИЗИ

Новомосковскиде Ленин аттыг колхоз бир центнерниң өртээ 10 рубль — Тула областында эң-не чиик бот-үнелиг сүттү бүдүрүп турар. Сүттү сатканындан алган орулга ону бүдүргениниң чарыгдалындан үш катап хөй болган.

Колхозчулар-ның боттарының төлевилээш, тудуп алган сүт комплекизи каш чыл бурунгаар ажыглалда кирген. Мал чемин транспортёрлар-биле үлеп, электриг ашталгазын база автоматтыткан. Инектерни баглавайн хостуг тудуп турар. Муң баш инектиг коданны 13 колхозчу ажаап турар, ол дээрге эрги фермаларындан 20 катап эвээш, оон түнелинде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедик. Чылда бир ажыл-ишчиге 650 тонна сүт онаажыр.

Колхоз комплекизин тударынга миллион рубльди чарыгдаваш, ийи чыл дургузунда эгидип алган, ам ажыл-агыйы адырында салдынган рубль бүрүзү ол хире арыг орулганы берип турар.

Механизмнерни шингээткени центнер продукцияны бүдүрериниг үнер күш-ажыл чарыгдалын эвээжеткен. Чем бүдүрүлгезинде кол кичээнгейни шынарны белидип, бот-үнезин чингедириниче угландырган. Мында 300 гектар эң эки черни одарлар кылдыр хувааган. Суттаттыг черниң гектар бүрүзүнден 8 муң мал чеминиң единицазын, 600 центнер кукурузаның ногаан массазын, 900 центнер дазылдыг мал чеми, 300 центнер тарымал сиген дужулун ап турар. Мал чемин белеткеп, болбаалыралыр ажылда 40 хире колхозчулар хаара туттунган.

Комплексте машиналыг саалда бир инектен-не 3,5 муң тоннадан хөй сүттү чылдала саап турар. Беш чыл дургузунда чылдала ортумаа-биле 5000 килограмм чедир сүт бээр алыта уксаалыг инектерни өстүрген. Спасскиниң «сүт фабриказының» ажыл-херээ, алдары Тула областының кожаларында билдингир апарган. Чурттуң сүт бүдүрүлгезинин технологиязымын, ажыктыгының, күш-ажыл бүдүрүлгезин бедидериниң эң-не мурнакчы үлегери ол болу берген. Оон үлегери-биле чугле Тула область белин 40 ажыг комплексти туткан. Оон дуржулгазын өөренири-биле делегациялар үргүлчү каап турар.

А. СЫРОВАТКИН,
СЭТА-ның корр.
Тула область.

Кол угланыышкында

ЛЕНИНГРАД. «Ленинградтың электромеханика заводу» каттыжышкынының партия организациязы политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге системазының чаа өөредилге чылынга хынамчалыг белеткенген. Өөредилгениң организастыг-методиктиг төөг —политиктиг чырыдышкын кабинединде ажыл хайнышкынныг.

Өөредилгениң баштайгы кичээлдеринге СЭКП ТК-ның «Планнаашкынны эки-жидериниң база ажылдың ажыктыг болгаш шынарлыг болуруга ажыл-агый механизминиң дээштинин күштелдирериниң дугайында» доктаалын өөренир.

ЧУРУКТА: партийжи кабинет эргелекчизи В. М. Цыдик (солагай талазында) биле пропагандист Н. А. Костина политиктиг чырыдышкын кичээлдеринге белеткенип турлар.

Н. АДАМОВИЧИНИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

БЕЛЕН БИС

Республика эмнелгезинин № 1 поликлиниказында организастаттынган теоретиктиг семинарны алды чыл удуртуп келдим. Эрткен өөредилге чылында семинарга чээрби үш дынакчы өөренип кыштаан.

Кичээлдерни бедик идей-теоретиктиг байдалга эрттирери пропагандистиң харыысалгалыг болгаш негелделиг болурундан кол хамаржыр. Ынчангаш идей-политиктиг билиними доктаамал бедидип, пропагандистерниң хоорай болгаш республика масштабтыг семинарларынга үргүлчү киржип турар мен. Ол бүгү дынакчыларны инзы-бүрү билиглер-биле чепсеглээринге ажыктыг болуп турар.

Пропагандист кижи номдептер, солун-сеткүүл-биле, көргүзүг материалдары, техниктиг херекселдер-биле четчир кылдыр чепсегленириниге боду күштү үндүрер апаар. Чыл бүрүде херек солунарны чагыдып, хууда библиотеканың фондузун улгаттырып турар мен. Хоорайның болгаш Политиктиг чырыдышкын бажыңының улуг библиотекалары меңээ дузалап турар.

1979—80 өөредилге чылы В. И. Ленинниң төрүттүнгениннден бээр 110 чылынга белеткел-биле холбашкан болганда, баштынчының намдарын, оон ажыл-чорудулгазын, марксизм-ленинизмни хандыр өөренир ужурлуг бис.

Чаа өөредилге чылынга баш удур белеткенип, өөредилгеге херек бүгү-ле үүлдер-биле четчир кылдыр хандыртынган бис.

О. СОЯН,
пропагандист.
Кызыл хоорай.

ПЛАН ЁЗУГААР

СЭКП-ниң XXV съездизинин шинтпирлеринге дүүштүр бүдүрүлгениң ажыктын болгаш ажылдың шынарын бедидеринге ажылчы чонназрның политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгезинин ролюн күштелдирер талазы-биле «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам эки-жидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалының негелделерин күүсетпишаан, марксистчи-ленинчи өөредилгени бедик деңнелге тургузар дээш Бии-Хем районнуң чер-черде партия организациялары чаа өөредилге чылынга багай эвес белеткенген. Өөредилгениң чедишкиннери эрткен өөредилге чылының төнчүзүнде кылып чоруткан четчеленгешкиниң, пропагандистерниң арга-мергежилин бедидип турарындан кол хамаржыр.

Пропагандистерниң семинарларын өөредилге эгелээриниң мурнунда бир удаа эрттирген болгаш будун чыл дургузунда чорудар семинарларның планы тургустунган. Толаргайларга, айның ийги вторник хүнүнде СЭКП райкомунуң библиотеказынга эрттирер.

Эге, ортумак, дээди звеноларның, комсомол өөредилгезинин база экономиктиг өөредилгениң беш секциялары ажылдаар. Оларны СЭКП райкомунуң ийги секретары А. А. Салчак, пропаганда болгаш агитация киллизинин эргелекчизи база эргелекчиниң оралакчызы — В. К. Маршанцев, З. П. Дамдын, ВЛКСМ райкомунуң секретары Ю. П. Федосеев, райплан даргазы Г. Я. Полосухина олар харыылаар.

1979—1980 өөредилге чылында пропагандистерниң сес семинарын эрттирери көрдүүген. Сентябрьда семинарга «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам эки-жидериниң дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр пропагандистерниң сорулгазын чугаалашкан. Ол ышкаш эрткен өөредилге чылының түнелин, эрткен сес айларда улус ажыл-агыйының планының күүселдези болгаш еске-даа айтырыгларны чугаалашкан.

Аныяк пропагандистерге тускай кичээлди эрттирери база планнаттынган. Оларга партийжи пропаганданың ленинчи принциптериниң, пропаганда ажылының арга-методунуң, методиктиг, политиктиг литературалар сайгарылгазының, пропагандистиң кичээлге белеткениринин дугайында болгаш еске-даа ажыктыг чүүлдерни өөренирлер. Оон аңгыда техниктиг болгаш көргүзүг материалдарын кичээлдерге канчаар ажыглаарын, кажан, канчаар белеткээрин аныяк пропагандистер билип алырлар.

Бистиң корр.

Бөгүн—Машина тудукчузунуң хүнү

«ТЕХНИКТИГ ДЕПШИЛГЕ—КОЛ УГЛАНЫЫШКЫН

Бөгүнгү машина тудуушкуну — экономиканың кол адыры, улус ажыл-агыйын техника-биле дериириниң үндезини. Бо тускай байырлалдың — Машина тудукчузунуң хүнүнүң будуузунде СЭТА-ның корреспондентилери чамдык бүдүрүлгелериниң тускай эртемниглеринден боттарының коллективтериниң ажыл-херектерин чугаалап бээрин дилээннер.

Москвада ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг автоматтыг шугумнар кылып турар заводтуң кол инженери Ю. Вазисовиз сес:

— Бистиң Казахстанче чоруткан үш автоматтыг шугумнуска бир демир-орук составы хереглеттинген. Бистиң коллективке ол маршрут чанчыл болган: Целиноград областың Степногорск хоорайда рөдшипниктер кылыр заводавтомат тургустунуп турар, ону найысылалга кыллынган дериглер-биле бүрүн хандырып турар. Ол бүдүрүлгени ажыглалга киирген соонда бүгү-ле автоматтыг шугумнарның узуну дөрт километр ажыг болур. Ол заводка ажылчыннарның саны аваа шак мыңдыг бүдүрүлгеге деңнээрге муң кижи эвээш болур.

Бистиң тайылбырывыс.

Машина тудукчулары өнгү беш чылда чаа модельдиг машиналарын, агрегаттарын болгаш приборларын бүдүрерин будун чартынийи катап көвүдедир. Ол болза үлетпүрге үш миллион кижини хостааш, өске адырларже чорудар арганы бээр.

Донецк областың Старокраматорскиде Орджоникидзе аттыг заводтуң кол инженериниң оралакчызы, Бүрүне шаналының лауреаты Г. Хейфец чугаалап тур:

— Бистиң коллектививис бир чугула чагыны хуусаа бетинде күүсеткен. Ыраккы Чөөн чүктүң металлургтары металлды соокка эвээ турган, белен кезектерге барык-ла дөмейлештир кылын каан инзы-бүрү хевирлиг кезектерни кылып үндүре бээрлер. Украин машина тудукчулары «Амурсталь» заводка чылда ийи муң тонна кезектер үндүрер күчүлүг тургузугну кылын бергенер. Оон артык шынарлыг чүүл бедик бүдүрүкчүлүүнде эвес, харын база камналгалында. Кезектерни кылырынга эвээш металл хереглеттинер.

Бистиң тайылбырывыс.

Совет машина тудукчулары ажыл-агый адырларын эң-не депшилгелиг дериглер-биле чепсеглеп турар. Бо беш чылда улус ажыл-агыйы каңны үзүктелиишкин чөкка кудар күчүлүг тургузугларны, 400 тонна ишкирлиг конверторларны, чер үттээр чаа станоктарны, өске-даа ажыңыг техниканы алгылаан. Модельдериниң хөй нуруузу делегейде эң эки модельдерге деңнежип турар.

«Белавтомаз» каттыжышкынының кол технологузунуң оралакчызы В. Моравский чугаалап тур:

— Минскиниң автомобиль тудукчуларында чугула болуушкун болган. Херекселдер будурер цехтер блогу төлевилеттинген күчүзүн ёзугаар ажылдай берген. Дарганнаашкын хевилелдери-биле бүдүрүлге ам бүрүнү-биле хандырынып турар болган. Улуг оруктарга чоруп, 35 тонна чүк сооргур автопоездилериниң чаа болуун кылып үндүрериниге хереглээр дериглер кылыр цехти база белеткеп турар. Оларны ажыглап эгелээнинин уламыдан улус ажыл-агыйынга чүс-чүс миллион рубль камнаттынар.

Бистиң тайылбырывыс.

Амгы үеде үлетпүр алырының чүс-чүс бүдүрүлгелери эде кылдынып, ЭСМ-ниң дузазы-биле башкартынар дериглер улам калбаа-биле ажыглаттынып турар апарган. Чаа техниканы болгаш технологияны шинээдип алганының ачызында бо беш чылдың дургузунда машина тудуушкунунга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бүдүн чартын хире катап бедиир.

«Ташсельмаш» заводтуң директорунуң оралакчызы Д. Набуловтуң дыннатканы:

— Чүс ажыг өөлдер, кыстар ажылчыннын чаа-чаа эрттирилгелерин туткулап алгылаан бистин бүдүрүлгевиске чедип келдилер. Олар бистиң профессионал-техниктиг училищевистиң сургуулдары. Бүдүрүлгениң янзы-бүрү участоктарынга ажылдаар бедик мергежилдиг тускай эртемниглерни ол училищеге белеткээр. Олар саналга болгаш клавиштиг машиналарның эдилел механиктери, станоктар башкарыкчылары болгаш өске-даа мергежилдиг ажылчыннары болурлар. Училищениң бүгү доозукчулары ортумак эртемнин херечиледдерни база алырлар.

Бистиң тайылбырывыс.

Адырларның профессионал-техниктиг училищелери ёзулуг-ла кадрлар дарганнаар черлер болу бергилээн. Чылдың-на ийи чүс хире тускай мергежилдерлиг ийи чүс бежен муң хире аныяк ажылчыннар училищелер дооскаш, бүдүрүлгелерже ажылдап кирип турар. Профессионал-техниктиг училищелер амгы үеде автоматтыг шугумнар операторларын, ЭСМ-нер эптекчилерин, санныг программа ёзугаар башкартынар станоктарның эдикчилерин, өске-даа депшилгелиг бедии мергежилдиг ажылчыннарны белеткеп турар.

Бельцы хоорайда «Молдсельмаш» каттыжышкынының кол инженери В. Гурьев чугаалап тур:

— Молдав конструкторлар «СКТ-2» комбайнны чаа мергежилдерге «өөредип» кааннар. Ам ук машина помидордан ангыда капустаны, согуланы, өске-даа ногааларны чедиишкиниг ажаап чоруп турар. Тускай таарыштырылга-биле дерээн соонда ол арга чедип алдынган. Беш чылдың дургузунда бистиң каттыжышкынга белеткеттинген комбайнар бежен муң кижини аар күш-ажылдан хостаар арганы берген. Ам удавас помидорну ажаап, сайгарар техника комплекизин белеткеп эгелээр бис.

Бистиң тайылбырывыс.

Кедээ ажыл-агыйның янзы-бүрү культураларын өстүрүп, ажаарының бүгү операцияларын база ол ышкаш фермаларга дыка хөй ажылдарны комплекстиг механизастаарын боттандырып болур чүүл-бүрү машиналарны машина тудукчулары кылып үндүрүп турар апарганнар. Черни аңдарары, тарааны чаштырары, ажаап алыры бүрүнүбиле механизастаттынган. Беш чылдың дургузунда кедээ ажыл-агыйның кол ажылдарынга 150 ажыг операцияларны механизастаары кердүүген.

Түнелинде катап найысалдың машина тудукчуларынга сес. «Кызыл пролетарий» станок заводунуң партком секретары В. Тишин чугаалап тур:

— Бистиң заводувустуң мурнакчы дуржулганын интернационалчы школазы дээн дуруу ёзугаар санап турар. Болгариядан, Венгриядан, Вьетнамдан, ГДР-ден, Польшадан, Чехословакиядан он-он ажылчыннар бистиң заводувуска операторнуң, эдикчиниң программажының мергежилдерин чедип алганнар. Акы-дунма чурттарның домейлешкек бүдүрүлгелеринче чогаадыкчы командировка-биле баары эки чанчыл апарган. Тергин ажылчыннар «Кызыл пролетарий» маркалыг техниканы ажыктыг кылдыр ажыглаарынга боттарының коллегаларын барып өөредип турар. Бистиң станоктарывыс ЭДЧ-ниң кежигүннери чурттарының шуптузунда эки ажылдап турарлар.

Бистиң тайылбырывыс.

Социалистиг чурттарның машина кылыр бүдүрүлгелериниң кады ажылдажылгазының хевирлери хөй янзы: мурнакчы дуржулга солчуру, бүдүрүлге айтырыгларын эртемге үндезилеп кады ажылдап кылыры, интернационалчы хемчээлдерге калбарган чарыш. Волганың автомобиль каттыжышкынының ажылчыннарының акы-дунма социалистиг чурттарның чагыгларын чогуур хуусаазында, бедии шынарлыг күүседип дугайында эгелеичи чоруу ыңдыг чарыштың чанчылдарын уламчылап турап. Амгы үеде чурттуң 175 станок болгаш прибор бүдүрүлгелери ол чарышта идепкейлиг киржип турарлар.

Хандырылганар кандыгыл?

КОЛЛЕКТИВТИҢ АЧЫ-ДУЗАЗЫ

Бызылдың амыдырал хандырылга комбинадының идик септээр цеги Титов кудумчузунда ийи каът бажында турар. Кызыл хоорайның чурттакчыларындан бо цехтиң ачы-дузазын көрбээн кижи чок дизе хөөрем чок. Чугле кызылчылар эвес, районнардан болгаш республикадан дашкаар өске-даа хоорайлардан келген аалчылар маңаа идиктерин септеткен, чагытларны киирген турарын бо-ла көрүп болур.

Коллектив кежигүннери хөй эвес, 36 кижи. Мында орус, армян, тыва дээш элээн хөй нацияның кижилери чаңгыс үүле-херекти бүдүрүп, бир эпсеткилдиг, найыралдыг ажылдап турарлар. Николай Саркисович Бликян ам беш чыл ажыг бо цехти начальниктеп, коллективти билдилиг улуртуп келген.

Цех хоорайның парикмахерскаалары-биле аразында чарыштыг. Социалистиг чарыштың түнелин кварталдан үнлуруп турар. Чартык чылдың түнелинде идик цеги тилекчи болган. Чонга ачы-дуза чедиринин талазы-биле алган хүлээлгезин доктаамал ажыр күүседип келген. Бо чылдың сес айларының планныг онаалдаларын коллектив көрүүген хуусаазында күүседип, 50 муң рубльдин ажылдарын кылыр хүлээлгезин чедиишкиниг күүсеткеш, 16 муң рубльдин ажылдарын пландан ажыр күүсеткен. Август айда идик даараарының планын 1600 рубльге ажыр күүсеткен.

Идик септээр бригадада 14 сёптекчи ажылдап турар. Бригаданың ажылын комсомолчу Владимир Дадар-оол удуртуп турар. Олар августун планын 900 рубльге ажыр күүсеткеннер. Эрткен сес айларда 40 муң рубльдин септелге ажылдарын кылыр турган, 42 муң рубльдин септелгезин кылган.

Ажылга чаа аргаларны шинээдип алыр болгаш бүдүрүп продукцияның шынарын эки-жидер талазы-биле коллективте сеолгу үеде элээн ажылдарны кылган. Септээн азы эргидаа идиктерни мурнунда чылдарда хөй-биле бүдүп турган болза, ам ону тускай машинабиле бүдүүр апарган. Ук ажылды ол талазы-биле тускай эртемниг мастер Брек Мелоян кылып, ай планын 130—140 хүү күүседип, кымжак ажылдап турар. Мында идиктерни ак, кара, кызыл, хүрең дээш янзы-бүрү өңнүг кылдыр бүдүп, чаарты кылып турар. Ходбиле будаанынга бодааргa, машина-биле бүдүп каан идиктерни көөрге, чаа көстүр, будаанының шынары эки болур.

Бо мастерскаяның ажылчыннары чугле идик септээри-биле кызыгаарлаттынмайн, чонга ачы-дуза чедиринин хемчээлин калбартыр дээш бар аргаларны ажыглап, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап турарлар. Чонуң негелдезин хандырары-биле оларның чагынын ёзугаар идиктерни даараар. Хереженген улустуң бедик, чавыс-даа эвээктиг сапожкаларынга, эр кижилерниң туфельдеринге, чолдак униуг сапыктарга чагытларны мында хүлээп ап турар. Идиктерниң хевирлерин маңаа кылгаш, Москва, Свердловск, Красноярск болгаш өске-даа хоорайларже чорудар. Ону РСФСР-ниң уран чүүл чөвүлели бадылаан соонда, ам ону бүдүрүлгеге ажыглап эгелээр.

Делегейниң уруглар чылында бичин уругларга белек кылдыр чылыг, чымчак тапочкаларны кылып үндүрүп турар. Албан организация черлериниң чагынын ёзугаар уруглар ансамблинге 200 хире сапыктарны тыва, орус хаалер-биле каастап турган кылган. Ол ышкаш Иштики херектер министерствозунуң чагыы-биле КАИ-ниң аныяк инспекторлары школачыларга курларны, берттерни кылгылаан.

Коллективте даанган ажылынга кызымак, улуг-хуузун доктаамал ажыр күүседип келген бүдүрүлгенин мурнакчылары хоочуннар-даа, аныяктар-даа бар. Мыдыгларга Григорий Кузьмин, Зоя Белокрылова, Зинаида Кузьмина олар хамаржыр. Олар ай, квартал планнарын доктаамал 110—120 хүү күүседип, өскелерге үлегер-чижээн көргүзүп келген.

Мастерскаяның ажылчыннары бо чылын 72 муң рубльдин ажылын бүдүрүп кылыр, ону декабрь 2-зе күүседир деп хүлээлгени алганнар. Бо түүнерге чедир 66 муң рубльдин ажылы кылынган. Ынчангаш олар даалгазын күүседип, сеолаан сезүүге ээ болур дээрзиге идегээриниң барымдаазы бар.

Г. БАДЫ-САГААН.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

ТӨРЭЭН ЧУРТТА

КОКЧЕТАВ

«Золотая нива» совхозтуң Е. Леоновка баштаткан звенолу эрткен чылдагы боттарының чедишкинин бедиткен. Дерт комбайнга механизаторлар ажаалда эгелээнинден бээр дерт муң тонна тарааны бастырган.

Ажыл-агыйда ол девискээрниң аяйы-биле бо чылын бедик дүжүтту өстүрген. Шаддерден өртүмаа-биле гектардан-на 14 центнер кызылтасты алган. Агаар-бойдустуң таарымча чок байдалдары турза-даа, техниканы эн бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаан. Бүрүне шыгжамырынче эрткен чылдаазындан үсчок хөй тарааны чүдүрүп чоруткан.

Областа бар 730 ажаалда-транспорт комплекстериниң коллективтери, үргүлчүлелдиг чаъстар чаап турза-даа, демниг шалыпкын ажылдап турарлар. Механизаторларның 400 экипажтары боттарының ажыл-агыйларынга ажаалданы доосканы, тараазы шала өзалдап бышкан чөөн районнарының тараажыларынга дузалажып чедип келген.

«Кожаның шолу — өскенни эвес» деп девиз күр-чержилерге билдингир болган чоок. Ажаалданың сөолгу гектарларынга чедир ажылдаарын эн дүржүлгалыг комбайнерлер аазаан. Оларның аралында сураглыг комбайнер, Социалистиг Күш-ажылның Маалыры И. Сазонов база бар. Ол ам бодунуң социалистиг чарыштыг кожазының шолунде. Бо чылын оон удуртканы өг-буле звенозу 30 муң центнер тарааны ажаап алган.

Областың тараажылары амгы үеде күрүне шыгжамырынче ийнги миллионгу тарааны үрүп эгелээн.

ТОМСК

Областың бүгү ажыл-агыйлары картофель ажаалдазын бедик шынарлыг чогуур хуусаазында дооскан. Үрезин шыгжамырларында чүгле бедик сорттуг картофельди үрган. Эң бедик — гектарданна 160 центнер чедип турар дүжүтту — Томск районунуң шолдеринде алган. Чедишкинниң үндезини «шол—шыгжамыр» деп ажаалда конвейерин ынаныштыг ыылдыр организастаанында.

ЛЕНИНАКАН

Май тура халыышкыны аттыг пес-таавы каттыжышкынының ажылчыннары коммунистиг күш-ажылдың 26 школаларында ажылдың ажыктының бедидериниң, камналгалыг база шынарлыг болдурарының практиктиг кичээлдерин эрттирип турар. Беш чылдың эгезинден чүс ажыг аныяк пес-таавыжылар «Степаняннарының школазын» эрткен. Ол дээрге боттарының шефке алган аныяктары-биле коммунист-алышкылар — Мигран, Парүйр болган бүдүрүгениң өөредилге комбинатының дагдыныкчы-мастери, ажылчын улуг династияның эң улуу Оганес Мкртычевичиниң кичээлдери-дир. Дагдыныкчыларның дузазы-биле ийи чүс ажыг аныяк ажылчыннар боттарының хууда беш чыл планнарын күүседишкеннер.

ТАШКЕНТ

Ортаакы Азияның торгунуң артем-шинчилел институтунуң чаа аргалары-биле аная доозулган бүгү-эвилел семинарының киржикчилери танышкан. Торгу тутовнигиниң чаа сорттарын болгаш шелкопрядтың уксаларын үнүрүп алганын артемленнер сонуургаткан. Институттуң ажылдакчыларының Москваның биохимиктери-биле селекцияга торгу ховаганын шилип алырының ажылдап кылган дүржүлгазын семинарның киржикчилери кичээнгейлиг таныжып, өөредиринниң чугулазын чугаалашкан. Ол арганы ажыглап кинерги адырны үлөтпүр аргазынче шилчидеринге дузалаар.

ЕРЕВАН

Хөйнүң ырының, музыканың залы мында ажыттынган. Ыраажылар коллективтеринге тускай телевилээн оон сценазынга хөорайның музыка школаларының аныяк күүседикчилери бир-дугаарында концерт көргүскен. Амгы үеде республикада барык 300 хире ургуларның хөйнүң ырлары бар. Оларның удуртукчуларын чаа залдың тускай өрээлдеринге чалап экелгеш, семинарларны, лекциларны, беседаларны организастаар. Сценага фестивальлар, конкурстар өрттөр.

(СЭТА).

ЧОГУУР ҮЕЗИНДЕ ИНИЦИАТИВА

Тайбыңны болгаш делегейниң айыл чок чоруун быжыглаарынче, амгы шагның сонгаарладың болбас айтырыгларын эн дүрген шиитпирлээринче үглангаан чугула эгелекчи саналдарны КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессияларында чугаалажып көөр кылдыр Совет Эвилелинин киирери чаагай чанчыл апарган. Бо удаада база ындыг болган. Тайбың, дүшкүүрлүг чоруктун чавырлыышкының ханыладыр болгаш делегейге кады ажылдажылганы калбартыр дээш демиселдиң калбак программазын СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко амгы үжен дөртү сессияның киржикчилеринге тайылбырлап дыннаткан.

Ол чаа эгелекчи саналдарны даштыкыда калбак деткишкин-биле уткаан. Ол эгелекчи саналдар —ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиктиг угланыышкынының дүрүм өзугаар түннели болган деп, даштыкы парлалга болгаш политиктиг ажылдакчылар онзалап демдеглеп турар.

«Делегей харылзааларында гегемонизмни болдурбас дугайында» айтырыгны сессияның хүн чүрүмүнге киирер дээн совет санал Бүгү-делегей шуулганының киржикчилериниң онза кичээнгейин хаара туткан. Ол дугайты чогуур резолюцияның телевилелин Совет Эвилелинин киргени база билдингир. КНО-нуң Уставының кол үндезин - принциптеринге, тайбыны быжыглаарының болгаш делегейниң айыл чок чоруун быжыглаарының сорулгазынга канчап-даа таарышпас гегемонизмниң политиказын оон бүгү-ле хевирлеринге ол резолюция телевилелинде шиитпирлиг буруу шаап турар.

Чехословакияның даштыкы херектер министри Б. Хнеупек ол резолюцияны чугула болгаш айы келген кылдыр адаап, моон сонгаар делегейнин чогуур дугуржулгазын ажылдап кириптер төлөөде, ону бо сессияга-ла үүлдүг деп көргөн турарынче кыйгырган. «Делегей харылзааларына гегемонизмниң политиказын болдурбазының дугайында» чаа совет санал гегемонизм күштерине моондак тургузарына эргежок чугула, чүге дээрге, ындыг күштер тайбыны быжыглаарының болгаш күрүнелер аразында харылзааларны чогумчударының хөрээн будуддурарынче үргүлчү чүткүл салып, делегей байдалын доктаамалчылып оожургадырына удурланып турар-дыр деп, сессияда вьетнам делегациясының баштыны, Вьетнам Социалистиг Республиканың даштыкы херектер министринин оралакчызы Фан Хиен СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

Совет саналдың алыс уткалы чүл дээрге, чамдык күрүнелерниң өске күрүнелерге болгаш улустарга хамаарыштыр тергиилээр дээр чүткүлдерин делегей харылзааларының практиказындан чайладыгын чедип алыры ол болур. Гегемонизм политиказы дүшкүүрлүг чоруктун одагларын тургузарына чедирип, делегей байдалын турум чок болдуруп турар. Гегемонизмниң политиказы массалыг үзүткаашкынның боо-чепсээн аная баразан болдур тургузупкан турып болуру-биле улам айыылдыг, ынчангаш ындыг политика синниккен кыжаныышкындан кижи төрелгетен камгалаттынган турар ужурлуг.

Гегемонизмниң политиказын ам америк империализм болгаш пекинчи удуртукчулар херек кырында калбак-биле күүседип турар. Девискээрлер хемчээлиби-биле алырга, ол политика израиль агрессорларының болгаш мурнуу-африкан расистериниң үүлгедишкиннериниң илергей көстүп турар. Гегемонизм—күрүнелерниң болгаш улустарның дей эргелиг болурунга удур, Октябрь революциязының бүгү делегейнин мурнунга кадуруп үндүргени болгаш делегей харылзааларынга Каттышкан Нациялар Организациязының бүгү хемчег-биле бадыткаан турар ужурлуу шак ындыг идеалга удур хөлөлип турар.

Совет инициативаны КНО-ның бөлүктеринде калбаа-биле деткип уткааны — делегей иниилежилгези ону үүлдүгзүнүп көөрүнүн баштайгы медээзи-дир. Гегемонизмни делегей практиказындан чайладыры делегейнин дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының хөрээн улам быжыглаарынга болгаш нептередиринге улуг салыышкын болур ийик, ынчангаш чаа совет саналды делегейде деткип эгелээн ол.

Ю. РОМАНЦОВ. (СЭТА).

ЛЕНИНИҢ ИДЕЯЛАРЫ АФРИКА УЛУСТАРЫНГА ЧООК БОЛГАШ ҮНЕЛИГ

АНТАНАНАРИВУ. (СЭТА). Хамаарышпас Африканың көгжүлдезинин аяйы-биле чыл келген тудум В. И. Ленинниң эды болгаш идеялары оон улустарынга улам-на чоок болгаш үнелиг болу берген деп, парпалганың малагасий агентилели (ПМА) бижээн. Ол хөйлүү өзугаар үүл болур, чүге дээрге улуг революсчу болгаш бодалчы колониалдыг болгаш хамаарышнан улустарның хайныгып кодурлурун, национал хосталга дээш оларның тиилелгелиг демиселин баш удур чугаалаан деп, агентилел айыткан. Капитализмнин чайлаш чокка буурап дүжерин ол эртем талазы-биле үндезилээн. Ленинниң өөредин Африканың хосталгазы дээш демиселчилерни сорук киирип турар. Мадагаскарның, Анголаның, Мозамбиктиң болгаш эрзян каш өске-даа чурттарның шөлдеринге, кудумчуларынга, школаларынга болгаш эмнелгеринге Ленинниң адын тывыскан.

Аддис-Абебаның төп шөлдериниң бирээзинге В. И. Ленинниң адын тывысканы онза ужур-дузалыг. Ында бүгү делегейге билдингир Африканың башы, Африканчы чаңгыс эптин организациязының штаб-квартиразы бар. Ол шөлге В. И. Ленинниң адын тывысканы Африка улустарының хосталгалыг демиселинин ленинизм-биле чарылбас харылзаазын көргүскен деп, агентилел онзалап демдеглээн.

МДР-ниң президентизи Д. Рациракинниң сестериг киирип тура, малагасий «Имунгу вавау» солуну В. И. Ленинниң удуртулгазы-биле Россияга болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дурмулгазы Малагасий революциянын чарылбас болгаш чугула неезе болур деп демдеглээн. Мадагаскарның найысылалының кудумчуларының бирээзинге В. И. Ленинниң адын тывысканы хөөйлү өзугаар болгаш логикалыг үүл болур. Ол чоруук делегейниң революстуг шимчээшкининде бистин революциявысты ангылаарын оралдажып турар нүштерге согугну база таварыштырып турар деп, солун айыткан.

Даарта—Кипрниң хамаарышпас чоруунуң хүнү

Колонизаторларга удур кипр улустуң үр чылда кызымаккай демиселинин соонда Кипрниң хамаарышпас чоруун 1960 чылда чарлаан.

Ол ортулук күрүненим амгы үеде салым-чолу делегейнин хөй-ниитизинин кичээнгейин үр үеде хаара тудуп келген. НАТО-нуң кыпсып үндүргени кипр кризиан ам-даа шиитпирлеттинмээн болгаш Чер ортузу далайның чоогунда районнарга тайбыңга болгаш айыыл чок чоруукка кыжаныып турар.

Херек кырында ийи кезекке чарылган чурттуң улузу кандыг-даа даштыкы холгаарлаашкынны соксадырын, хамаарышпас, тускай догуннаан чоруукту болгаш ортулуктуң девискээринин будун чоруун катап тургузарын, оон чоруудуп турары, кааа-даа каттышпазының политиказын камгаларын шиитпирлин-биле негеп турар. Бодунуң ол демиселинге киприоттар чаасканы эвес. Олар ССРЭ-ниң, социалистиг өске чурттарның, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенин ак сеткилдиг деткимчезинге даянып турарлар. Кипрде Совет Эвилелиниң кипр айтырыңга хамаарыштыр туружун бедии-биле үнелеп турар. Ол турушу Кипр талазы-биле КНО-га хөй төлөөлекчилиг делегей конференциязын чыылдырарын баш удур көрген.

ССРЭ болза Кипрниң хамаарышпас чоруун хүлээп көрген болгаш аныяк республикага тең эргелиг база кайызынгаа ажыктыг кады ажылдажылганы саналаан чурттарнын бирээзин болур. Амгы үеде ийи чурттуң аразында политиктиг, садыг-экономиктиг, культурлуг болгаш өске-даа харылзаалар чедишкининг көгжөөн. Совет Эвилели болаз Кипрнин ынаныштыг садыгларжып турар чурту болур. Совет техниктиг дузаламчы-биле ортулукта күүгү кислотазы бүдүрер улуг завозту тудуп турар. Ол завод республиканың аар үлетпүрүнүн баштайгы бүдүрүлгези болур. Бо бүгүнү Кипрде ак сеткилдиг совет дузаламчының херек кырында илерээшкини болгаш демисежип турар кипр улусту деткип турары кылдыр үнелеп көрген.

Октябрь 1-де ортулук республиканың улузу бодунуң национал байырлалын — Хамаарышпас чоруктун хүнүн демдеглээр. Эрткен чылдар-биле бир дөмей ол байырлал берге байдалга эртер. Ол байдал ортулукка империалистиг болуктерниң күткүчү болгаш хоралакчы хөделишкининериниң түнелинде тургустунган. Ынчалза-даа ортулуктун шыгыргу улузу болдунуң шыныг хөрээн камгалан алырынга долу шиитпирлиг. Оон талазында черниң бүгү ак сеткилдиг кижилери түрүп турар.

В. ЧЕРТЕНКОВ.

Никозия.

* * *

ЧУРУКТА: Кипрниң найысылалы Никозия хоорайның төвүнде.

А. САВИННИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

К. КАРАМАНЛИСТИҢ ИНТЕРВЬЮЗУ

АФИНЫ. (СЭТА). Совет чазактың чалааны-биле Греция Республиканың премьер-министри К. Караманлис октябрьның эгезинде Совет Эвилелинге албаның аян-чоруун кылып келир.

Бодумнуң аян-чоруумну эзээн каш чылдарның мурнунда эгелээн болуушкунуун хөгжүлдезинде ала-чайгаар болгаш эргежок чугула базым кылдыр көрүп турар мен деп, СЭТА-ның база Күртелерадионың корреспондентилеринге интервьюзунга ол медеглээн. Грециянга демократиянын тиилээнинин соонда чазак чурттун даштыкы политиказын чайгылыш чок база чогаадыкчы шинчилиг болдурар дээш онза күженнишкиннерни үндүрген. Совет Эвилели-биле катай Европаның социалистиг чурттары-биле харылзааларны хөгжүдериниче чүткүп турган бис. Социалистиг кожа чурттар-биле бистиң баштайгы харылзааларывыска дейшилге тургустунуп келген соонда, 1978 чылда даштыкы херектер министринин Москваже аян-чоруу болган. Удавас бис чаа базымны кылыр бис. Ол болза мээн аян-чоруум болур.

Совет-грек харылзааларда тургустунуп келген хөгжүлдеге болгаш совет таладан ону үнелеп турарынга мен сеткил ханып турар мен деп, К. Караманлис онзалап демдеглээн. Бис быжыг болгаш боттут үндезинге бурунгаарлап орар бис. Бис янзы-бүрү политиктиг, экономиктиг болгаш социал системаларга хамааржып турар бис, ынчалза-даа ол чорук бистиң харылзааларывысты бот-боттарын хүндүлежириниң, иштики херектеринге киришпезинин баазазынга, иниити эргө-ажыктарның үндезининге хөгжүдериннге шаптыктавайн турар. Бистиң ат салган дугуржулгаларывыс чогаадыкчы кады ажылдажылганы чоруударынга арганы берип турар. Москваже мээн аян-чоруумнуң үезинде оон кол принциптерин өкизи-биле тургузуп алыр бис дээрзинге идегээр мен. Ол кады ажылдажылга Хельсинкиге болган иниити-европейжи чөвүлел хуралдың Түннел актызынга дүүшкек болгаш ында салдынган сорулгаларны чедип алырынга ийи чазактың иниити салыышкыны болур.

Бодумнуң аян-чоруумнуң бүдүүзүнде совет улуска бүгү грек улустан найыралдың болгаш тайбының байырын дамчыдарын күүседим. Грек болгаш совет улус тайбының халавынга таваржып чораанар. Бистин чурттарывыстың улустарының тайбының эң-не өндүр-чаагай чүүл кылдыр үнелеп турары болгаш боттарының аразында харылзааларын тайбың үндезинге тургузарынче чүткүп турары шуулга билдингир деп, Грециянын премьер-министри чугаалаан.

Е. ПЕТРОВ.

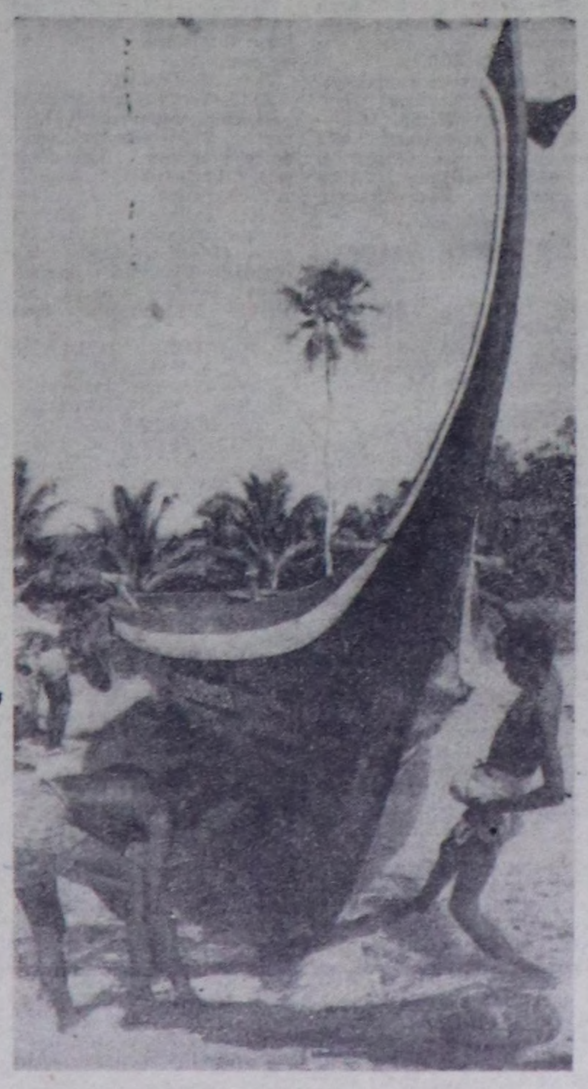

Индий океанының картазында Мальдив ортулуктары экваторну кежир дистиндир салып каан коралл эрге ышкаш хөстүр. Азияның болгаш Африканың өске хөй чурттарыбиле бир дөмей улуг эвес ортулук күрүне эзээн каш үс чылдар дургузында колонизаторларның дарлалының адаанга турган. Чүгле 1965 чылда Мальдив ортулуктары хамаарышпас болу берген. А үш чыл эрткен соонда маңаа республиканы чарлап тургускан.

Чурттуң экономиказының үндезини балык тудары болгаш кокостуг пальмалар продуктуларын ажылдап кылыры бооп турар. Мальдивтер чаа амыдыралды тургузарынче чүткүп, ону чедип алыры-биле эвээш эвес күженнишкиннерни үндүрүп турар, күш-ажылга ынак улус болур. Бедик мергежилдиг болгаш маадырлыг далайга эжиндирикчилер амгы үеге чедир-ле колдуунда паруступ хемелерни ажыглап турарлар. Он-он муң чурттакчылар амыдыраар акша-хөрөңгини берге база аймылдыг тывыш болур сут адаандан курт хаптарын чыып алыр арга-биле чедип ай турар.

ЧУРУКТА: Мафуря ортулуктун балыкчылары чаңгыс-даа кадаг чок мыңдыг хемелерни кылып турарлар.

ЦАФ — СЭТА-ның фотозу.

СЪЕЗДИГЕ БЕЛЕТКЕЛ

ЛИМА. (СЭТА). Перунуң Коммунистиг партиязы бодунуң бо чылдың төнчүзүнде болур чедиги съездизинге белеткелин идепкейжиткен. Төдевилеттинген план өзугаар октябрьда бүгү чуртка партиялар конференциялары болуп, партиянын съездите көөр кылдыр киирер кол документилерни чугаалажыр. ПКП ТК-ның Чингине секретары Хорхе дель Прадо ол дугайын журналистерге дыннаткан.

Партиянын ат-алдарының болгаш салдарының өөлүдезинин дугайын херечилеп турар материалдарны, фактыларны ол чижек кылдыр көргүскен. Чурттуң янзы-бүрү районнарында сөолгу үеде партия үүлерин тургускан. ПКП-ни күүсөшкин-биле көрүп турар кижилериниң саны дыка өскен.

ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНУҢ ДОКТААЛЫ

ВЬЕНТЬЯН. (СЭТА). Лаостуң Улусчу-революстуг партиязын тургусканынын 25 чылын болгаш Лаос Улус-Демократтыг Республиканы чарлап тургусканынын бээр 5 чылын келир чылын байырлаарына белеткел дугайында Лаостуң Улусчу-революстуг партиязының ТК-зының Политбюрозунуң доктаалын ында парлап чарлаан.

Ол ийи юбилей социалистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга, чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаар дээш демиселге чаа-чаа күш-ажылчы чедишкиннерже чөнну сорук киирип турар деп, документиде чугаалаан. Ол ийи байырлалларга белеткел республиканың ажылчын ангыының болгаш тарадчыннарының чангыс эвин база политиктиг бедик медерелдиин көргүзер, экономиктиг хөгжүдениң күрүне планнарын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаар сорулгалыг.

Лаостуң марксизм-ленинизм идеяларына шынчы Улусчу-революстуг партиязы америк империализмге болгаш оон чалчаларынга удур лаос улустуң үр болгаш аар-берге демиселин удуртуп баштаан деп, доктаалда демдеглээн. Феодализмнин артышкынынарын чылча шапкан болгаш Лаоска республиканы чарлаарынче угланган орукту арыглаан улус-демократтыг революция оон башталгазы-биле чуртка боттанган. Ажылагый тургузуушкуну-биле болгаш делегей реакциязының агрессчи чимзенишкининериниң социалистиг ала-чуртту камгалаары-биле холбаалыг чугула сорулгаларны ажылчы чоннарын мурнунга партия салган.

ДАШТЫКЫ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Пол Пот—Иенг Сариниң өзу-чуруму эң-не дерзин өзу-биле өлүрүп кырарының политиказын чорудуп турган. Ол өзу-чурум чүгле үш миллион кампучилерни узуткан чок кылган эвес, харын чурттуң социалистиг болгаш экономиктиг үндезиннерин база үрегдеп каапкан деп, Кампучия Улус Республиканың Даштыкы херектер министерствозунуң ында парлап чарлаан медеглелинде чугаалаан.

Чуртту катап тургузарынга болгаш ханныг өлүрүкчү болуктүн чагырып турган үезинин үржуктарын чайладырынга ак сеткилдиг дузаламчыны кампучи улуска көргүзүп келгени дээш акы-дунма социалистиг болгаш найыралчы чурттарга, ол ышкаш делегей организациялаларына чүректиң ханызындан өөрүп четтиринишкинни Кампучияның Улусчу-революстуг чөвүлели илергейлээн деп, ол документиде айыткан.

Бир эвес политиктиг кандыг-даа негелделер чокка бээр болза, дузаламчыны бүгү-ле чурттардан болгаш делегей организацияларындан хүлээп алырынга Кампучиянын Улусчу-революстуг чөвүлели моон сонгаар-даа белеп.

Кандыг-даа дузаламчы кампучи улустуң дара чангыс дурум өзугаар төлөөлекчизи — Кампучиянын Улусчу-революстуг чөвүлелинде дамчыттынган турар ужурлуг. Ындыг дузаламчыны кандыг-даа арга-биле соора ажыглаар чорук Кампучиянын тускай хамаарышпас бот-эргезин үрээн ол болур.

ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛДЫҢ ТҮННЕЛДЕРИ

ПАРИЖ. Капиталистиг чеди чурттуң —АКШ-тың, Японияның, Германияның Федеративтиг Республиказының, Англияның, Францияның, Италияның болгаш Канаданың энергетика айтырыглары дээш харылсалгалыг министрлериниң бир хүн чөвүлел хуралы Парижке доозулган.

Энергетика байдалынче, ол ышкаш нефть садын алырын кызыгаарлаар дугайында айтырыгже кол кичээнгей салган. Чөвүлел хуралдың киржикчилери хүн чүрүмүнүн бо-даа болгаш өске-даа айтырыгларын дугайты кандыг-бир тодаргай түннелдерни чедип албаан.

(СЭТА).

ТАЙБЫҢГА ЫНАКШЫЛДЫГ ХӨЙ-НИИТИНИҢ ДҮВҮРЭЭШКИНИ

Европада турып турар шериг деңзигүрүн НАТО-нуң талазына ажыктыг кылдыр өскертир сорулга-биле «Евростратегиг» ракеталарны чаа хевирлерин Барыын Европага тургузар дээн Каттышкан Штаттарның планнары ол чурттарны тайбыңга ынакшылдыг хөй-ниитизиниң өзүп турар сагыш човаашкынын болдурган.

БОННИ. АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери Барыын Европаны ядролуг мөсилдежишкин үндүрүп болур шериг талазы-биле дүшкүүрлүг чоруктун одаа болдурар деп турар. Ол дугайын ГФР-ниң камгалал министри Г. Апельге Тайбыңның немец эвилелинин чоруткан ажык чагаазында айыткан. ГФР-ниң девискээринге америк ядролуг ракеталарны тургузары бистиң чуртувустун аймыл чок чоруун хандырарынга кандыг-даа иниити чүүлү чок болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрериннен орулга-кончаа ап турар АКШ-тың бөлүктериниң эрге-ажыктарынга чүгле дүүшкек деп, чагаада айыткан.

ХЕЛЬСИНКИ. Варшава Керээзиниң күрүнелериниң тайбыңга ынакшылдыг саналдарынга төдаргайы-биле харылаарының орнунга НАТО-нуң удуртукчулары мөсө «өөвет аймыл» болгаш ийи блоктуң боо-чепсектериниң «деңзигүрүнүн Барыын чүкке таарышпас кылдыр үрелгениниң» дугайында шуугаазының үндүргеп дөп, «Кансан уутисет» дээр фини солун бижээн. Ындыг чылдак-биле НАТО-нуң даймымрактары боо-чепсекти эндере бүдүрериң уламчылазы дээш чүткүп турар. Боо-чепсектин чаа хевирлерин ажылдап кылыры болгаш оларны мөөнүзэри кижилериниң аймыл чок чоруун кажан-даа магадылаайн чораан болгаш боо-чепсектиг мөсилдежишкиннерни чайлаталайн турган. Барыын Европаның девискээринге тус-тус ядролуг чаа чепсекти АКШ-тың тургузар дөп турарынга удур массалыг-биле хөделиринче ажылны чоннарны «Кансан уутисет» кыйгырган.

РИМ. Барыын Европаның девискээринге ядролуг ракеталарының чаа хевирлерин тургузарынга Италияның эң улуг профзвилел каттыжышкыны болур ВИКТ, ИКПТ, ИСТ-ниң чангыс аай федерациязы шиитпирлин-биле удурланган. Ол чорук делегейниң дүшкүүрлүг чоруунун чүгле күштелиринге чедирер деп, медеглелде демдеглээн. Делегейге эң-не шыңгыы ужуктарлыг боо-чепсектиг АКШ-тың планнары оон стратегиг эрге-ажыктарымаа үнүп турар болгаш бүгү Барыын Европага улуг аймылы чедирип болур деп, «Унита» бижээн.

(СЭТА).

Чылдар болгаш кижилер

ОЛ ЧҮНҮҢ ДУГАЙЫНДАЛ

(Төнчүзү. Эгези № 227 «Шында»)

Камыш шерининиң турлаандан ырак эвесте шокар өртээлдиг Хем-Белдиринче (амгы Кызыл), Чадаанаже дүжүметтер, куйлуг (онзагай) бижик чедирген улаачылары ол бүгүнүн дугайын Донгак Дамдынчап, Донгак Сарыгбай сугларга бо-ла чугаалап кээр апарган. Улаачыларның аразында ол үеним мурнакчы, дешилгелиг кижилериин бирээзи Адыг-Түлүш Чүлдүм (сөөлүнде ТАР Биче хуралының даргазы турган) база бар.

1920 чылдың төнчүзү, 1921 чылдың эгези аажок соок, улуг харлыг кыш болган. Ыдыг үеде дээрбечи кыдаттарның бажыңында, өглерде хоруй берген чыдарын ажыглаан, улаачылар Адыг-Түлүш Чүлдүм биле Бүлүүн турлагда пашчанчыларын, хөлечиктерин, таныылдарын өй-өйде чыглып, хөөрежир өөнге чедип келген. Аңаа болган кончуг чажыт чугаага дөрт-беш хире кижи киришкен.

— Чугааның алыс утказы кыдат дээрбечилерин ылча шавар үе келген, тура халышкынны эгелээр. Ынчалзажок ок-чепсек, күш эвээш-тир — деп, таныылдар даамалы Донгак Сарыгбай чугааны эгелээнин сактып олур мен— деп Донгак Өртээлович чугаалап олурар.

Оон соонда шокар өртээлдиң улаачызы Чүлдүм олургаш:

— Ол харын шын. Ынчаныыже Чаатының, Көк-Чыраның, Чаа-Хөлдүң, Шагаан-Арыгның ядыы араттарынга, бүзүрелдиг кижилерге бо дугайын чажыды-биле дыңнадып, шептередир. Боо-чепсекти чыгдынар. Ол бүгүнү чугаалажып, дугуржуп алыры-биле каяа-ла бир черге чажыды-биле чыглыр — деп сүмелээн.

Удаваанда 1921 чылдың частың башкы айының эгезинде ындыг чажыт чыыш Шагаан-Арыг хемниң аксында Чашпанныг-Булунга болган. Ол дугайында оон киржикчилериниң бирээзи С. Бүлүүн сактышкынынга мынчаар бижээн: «Аңаа октуг-боолуг сезен хире араттар чыылган. Хем-Белдири, Кав-Хем ынчаар хөделип турган кызыл партизаннар отрядының штабы-биле дугурушканын ёзугаар кижи көөр хөнү чок ак дээрбечи кыдаттарның бөлүүн чылча шавар деп шиитпирлээн. Чыылганнарның аразынга Кыргыс Дагба, Кыргыс Дас-оол, Ондар Сарыг-оол, Донгак Дамдынчап, Адыг-Түлүш Чүлдүм, Донгак Сарыгбай болгаш оон-даа өскелер барын сактып тур мен».

Дарладып базындырган ядыы араттарның килен кылы улам кыптыгып, эжелекчи кыдат шеригниң бөлүүн хүлыйба кылдыр чылча шааптарының шагы ынчаар келгени ол.

Тулчуушкунга белеткел сөөлү чадазында келген. Аңаа киржир сезен хире кижи нйн бөлүкке хуваттынган. Бирээзи — Шагаан-Арыг хемниң эринден боолаар, а өскези даг кырындан адар. Боо-чепсек эвээш, ок бүрүзүн халас ытпас дээрзин олар дугурушкан. Даг кырынга Адыг-Түлүш Чүлдүм баштаан бөлүк баш улур шилип көрүп каан черге даңны атсы хар, хөргүк онгу кылып алган.

Хем эринден боолаар бөлүкке Донгак Сарыгбай, Донгак Дамдынчап, Донгак Доктак-оол дээш өске-даа кижилер кирген. Оларның чамдызы дайынчы ланчыылардыг.

Дүн ортузундан ыңай-ла кижи бүрүзү дайынчы туруужун эзелекен. Дээрде сыдыстар чоорту эвээжел кел чораан. Ынчалзажок ам-даа караңгы. Сооксуаары аажок.

— Кандыг кончуг соок чүвел, кажан боолап эгелээр бис?— деп. Серендик кожазы Дамдынчаптан сымыранып айтырган.

— Ам-даа караңгы-дыр, дан алып, боо хараалы көстүп кээрге эгелээр бис — деп, ооз харылаан.

— Ооживиннар, кыдаттар электен билип кагза, бисти шуптувусту бо хем эринде чоон теректерге азып өлүрер болдурлар эвеспе — дээш, Сарыгбай өөрүн ооживуктурган. Улаваанда дан аткан, чер чыраан.

— Че бе, боолап эгеленер!— деп, чүү-даа болза таныылдар даамалы кижи болгаш Сарыгбай командылаан. Баштай ийи хире дааштапкан. Кежээзинде арагалап, найырлааш, дүште-даа чок удуп чыткан кыдаттар дан хаязычда дүшкен оттуг чаңык дет боолаашкындан девилеп, дүвүрепле үнгеннер.

— Кайы хамаан чок боолап болбас, ок бүрүзүн халас ыткаңар — деп, Дамдынчап өөрүне алгырган.

Оон ырак эвесте чыткан Донгак Доктак-оол:

— Эрткен чылын чыда-биле мээң быктымны өттүр шиштээн кончуг четкер дагже шөшпүртүн үнүп чыдыр, кончуг ытты адыр — дээш, чиге хараалдааш адарга, бир үзүн кыдат чүм харже хөмүне берген. Аткан ок бүрүзү халас барбаан, дээрбечи кыдаттарны, кескен ситеп дет, кыргый шаапла турган.

Хем эринден боолаашкын улам күштели бээрге, кыдаттар дагже дезип үнерин оралдашкаш, оон ортузунга чорда, кырында бөлүк боолап эгелээн. Ынчан кээрде канчаардаа харык чок апарганнар.

Хенертен халдаан болгаш, кам-хайыра чок туяуушкун үр болбаан, кыдат дээрбечилериниң отрядынга турган чүс ажыг кижини бүрүн чылча шапкаш, оларның хөй санныг боо-чепсээн хунаап алган.

— Оон соонда бо черниң чону ол дээрбечилериниң кадыгберге дарлалыындан, күүдел дорамчылалыдан адырлып, хостуг тынган чүве—деп, Донгак Өртээлович Дамдынчап чугаалап олурар.

Даштыкы эжелекчилериниң үптекчи бир бөлүүн чылча шапкан эрес-дидим демиселчилерге турасказалдыг хөй чылдар эрткенде Даг-Ужунга тургустунган ужуру-даа бо.

* * *

Ол демиселчилериниң бирээзи Донгак Өртээлович нарын болгаш узун орукту эрткен кижилериниң бирээзи. Оон соонда чылларда Дамдынчап ынчангы Хем-Белдиринге чазак сургуулу дээр черге өөренгеш, баштай шериг яамызының бижээчиниге ажылдаг, феодалдарның эрге-дужаалын дүжүрүп турар үеде оларның одага, чиндезин хавыржыныга киришкен. Улуг-Хем хожуунуның даргазынга, Кызылдың нам хораазынга ажылдаг, үжен чылдарның ортаа үезинде «Хостут арат» болгаш «Шын» солунларны редакторлап чораан. 1940 чылларны сөөлүүредир Чаатыга баштай тургустунган «Чодураа» колхозту организастажып, ону даргалап турган... Ам ол персоналдыг пенсионер, келир чылын сезен харлаар. Ынчалзажок оон адак-бышкаа ам-даа чиик. Шагаан-Арыг хоорайда оглунуң бажыңында чурттап орар. Эрткен үениң төөкүлүг болуушкуннарын чугаалап бээри-биле, хоорайның школачыларынын болгаш аныктарының үзеничиг ачылызы болуп база чеде бээр.

С. ШОЙГУ.

II. Даң хаязында чаңнык

Частың башкы айының эгези. Ынчалзажок хар улуг, соок. Шагаан-Арыг хемниң кыры ак шаң туман. Ол хүн та чүзүүн байырлалы болган чүве. ийик, кыдат турлагга бир данчаалы-садыгжының чедип келгенин-даа байырлап турганы ол бооп чадавас. Эн улуг дужаалдыындан эгелээш, хамың шериниң офицерлери кежээден эгелээш-ле арагалап, найырлап, боттарының дылының кырынга ырлажып, шулуунайдыр алгыржып, дээрбечилер душкан-на черинче, дээрже ланчылар-биле дааштагылап, калчаарап-ла турганнар. Ынчан оларның кырынга чаңныктыг кара булуттун диргелип келгенин кым-даа болдаваан.

— Дүн ортузу эрткиже чедир таныылдаар черии каап болбас — деп, таныылдар даамалы Сарыгбай өөрүнге чагып каан. Чүге дээрге чогумна ол үеде камык шериниң даргаларындан ийи-үш кижи оларны долгандыр таныылдаар тываларны, дагда тургузуп каан чиик үгер-боозун ыяап-ла хынап көөр турган.

Дүниң карангызы аажок. Чашпанныг-Булунга чыышка дугурушканын ёзугаар боомонгулуг араттар кыдат эжелекчилериниң турлаанын чоогунга чажыды-биле четкилеп келген. Дүнекки таныылдар кыдаттарының дагда чиик үгер-боозунун аттынар кезектерни алыргаш, харга хөөп каапканын Сарыгбайга дыңнатканнар.

Удаваанда Сарыгбай командылаан. Ол ыяап-ла ыяап, ынаар көөр турган.

Дүниң карангызы аажок. Чашпанныг-Булунга чыышка дугурушканын ёзугаар боомонгулуг араттар кыдат эжелекчилериниң турлаанын чоогунга чажыды-биле четкилеп келген. Дүнекки таныылдар кыдаттарының дагда чиик үгер-боозунун аттынар кезектерни алыргаш, харга хөөп каапканын Сарыгбайга дыңнатканнар.

Ол ыяап-ла ыяап, ынаар көөр турган.

Ол ыяап-ла ыяап, ынаар көөр турган.

Ол ыяап-ла ыяап, ынаар көөр турган